

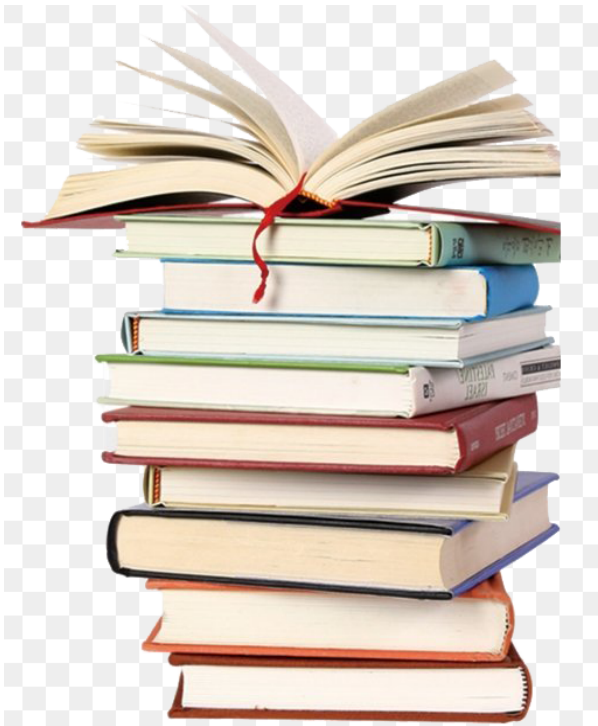
Липницький заклад загальної середньої освіти I – III ступенів

Рава – Руської міської ради

Львівської області

Львівського району

**Формування громадянської та соціальної
компетентностей
у процесі вивчення зарубіжної літератури**

області

району

Досвід роботи

Василько Ірини Григорівни

вчителя зарубіжної літератури

Липницького ЗЗСО I-III ступенів

Рава-Руської міської ради

Львівської

Львівського

спеціаліста вищої

кваліфікаційної категорії

педагогічне звання «старший

учитель»

АНОТАЦІЯ

Методична розробка “Формування соціальної та громадянської компетентностей на уроках зарубіжної літератури” розроблена відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти.

В розробці розкрито шляхи формування ключових компетентностей - соціальної та громадянської на уроках зарубіжної літератури, наведено типи вправ та завдань для розвитку цих компетентностей на основі матеріалів освітнього проекту “Розвиток громадянських компетентностей в Україні”, відтворено прийоми як традиційної методики, так і інноваційних педагогічних технологій.

Мета методичної розробки – розкрити основні шляхи щодо формування соціальної та громадянської компетентностей учнів як складових ключових компетентностей засобами проблемного навчання, ефективного застосування технології розвитку критичного мислення учнів з поєднанням із традиційними методами навчання; показати зразки методів і прийомів роботи з реалізації даної проблеми; вдосконалювати форми організації освітнього процесу.

Мета: підготувати учнів до входження у сучасний світ, допомогти інтегруватися в соціокультурне середовище, знаходити спільну мову з однолітками різних країн і народів.

Матеріали, напрацьовані в результаті розкриття даної теми, будуть корисними для всіх педагогічних працівників, які реалізують свою діяльність на основі компетентнісно зорієнтованого підходу до навчання, сприятимуть розвитку професійної майстерності вчителів – словесників та удосконалення освітнього процесу із зарубіжної літератури.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ І. ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ (СОЦІАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ) КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	6
РОЗДІЛ ІІ. ЗРАЗКИ ЗАВДАНЬ ДЛЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ	14
2.1. ЗАВДАННЯ ДО ВИВЧЕННЯ ТВОРУ ДЖЕЙМСА ОЛДРІДЖА “ОСТАННІЙ ДЮЙМ”	14
2.2. ЗАВДАННЯ ДО ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ ФРАНЦА КАФКИ, ОПОВІДАННЯ “ПЕРЕВТІЛЕННЯ”	22
2.3. ЗАВДАННЯ ДО ВИВЧЕННЯ ТВОРУ АНТУАНА ДЕ СЕНТ- ЕКЗЮПЕРІ ” МАЛЕНЬКИЙ ПРИНЦ”	29
ВИСНОВКИ.....	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	39

ВСТУП

Закон України “Про освіту” визначає, що “Держава створює умови для здобуття громадянської освіти, спрямованої на формування компетентностей, пов’язаних з реалізацією особою своїх прав і обов’язків як члена суспільства, усвідомленням цінностей громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина”. Правовою підставою для формування громадянських компетентностей на рівні середньої освіти є стаття 12 Закону України “Про освіту”, яка визначає ключові компетентності, зокрема, “громадянські та соціальні компетентності, пов’язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей”, що відповідають меті та принципам освіти, і додатково – наскрізні компетентності, в т.ч. критичне мислення.

У Концепції “Нова українська школа” визначено: “Громадянські та соціальні компетентності включають володіння культурою демократії, правову компетентність, усвідомлення рівних прав і можливостей, толерантність, здатність до соціальної комунікації, здорового способу життя”.

Розвиток свідомої та самодостатньої особистості – це один із пріоритетів шкільної освіти XXI століття. Уміння спілкуватися та взаємодіяти з іншими людьми, знання законів, почуття відповідальності за процеси, які відбуваються у суспільстві вирізняють свідомого учасника державного життя.

Концепція реформування української школи закладає докорінно нові підходи до освітнього процесу, пропонуючи педагогам переорієнтувати увагу на формування компетентностей учнів, відійшовши від традиційних методик простого передавання знань.

Проект нового Державного стандарту освіти пропонує ключові компетентності, одна з них – “громадянська компетентність”, розвиток якої готує нас до “ефективної та конструктивної участі у громадському житті” та у демократичних процесах, “в сім’ї, на роботі”, до успішної взаємодії з іншими, солідарності та рівності на основі поваги до прав людини, мирного співіснування та поціновування соціокультурного різноманіття.

Освіта, зорієнтована на формування громадянських компетентностей, вимагає докорінно нових підходів до навчання, адже успішне виховання громадянина вимагає не лише знань та критичного розуміння себе і світу, а й отримання особистого досвіду участі у громадському житті, у взаємодії з іншими на засадах поваги і рівності, відповідальності за спільну справу, мирного вирішення конфліктів.

Ми, вчителі, маємо постійно вчитися і навчати – щоденно, упродовж усього життя. Свідомими громадянами не народжуються, а стають ними у процесі освіти та виховання. При цьому одним із найбільших викликів сучасної школи є створення демократичного середовища для навчання й виховання дітей на основі цінностей демократії і прав людини. Соціальна компетентність стосується сфери відносин громадянина з іншими людьми, які є не лише представниками певної соціальної спільноти, а й громадянами України, членами громадянського суспільства. Отже, соціальна компетентність взаємопов’язана із громадянською компетентністю. Під час навчання у загальноосвітній школі в учня має бути сформований певний рівень готовності до дорослого життя, певна сукупність характеристик, так би мовити, життєва компетентність, що має забезпечити молодій людині здатність орієнтуватись у сучасному суспільстві, швидко реагувати на запити часу, ефективно та успішно самореалізуватись за шкільними дверима. Оскільки життя сьогоденного суспільства є складним і багатогранним, щоб стати успішною людиною, учень має набути компетентності у різних його сферах: політичній, економічній, духовній, соціальній тощо. На сучасному етапі реформування літературної освіти школярів важливо виховати таку особистість, яка здатна виступати в ролі співрозмовника, оратора, опонента й доповідача, вести діалог та дискусію на засадах толерантності та гуманізму, уміти творчо розв’язувати життєві проблеми.

У сучасному житті учень може стати конкурентоспроможним та успішним за умови високої мовленнєвої культури, цільового використання

засобів комунікації, навичок самостійного аналізу. Перед учителем зарубіжної літератури постає потреба вчити дітей не технічного оформлення висловлювання, а інтерпретування, творчості на тлі художнього твору, адже результатом читацької діяльності є здатність будувати усне чи писемне мовлення відповідно до жанрово-стильової манери письма автора, а також вести монолог, діалог, дискусію тощо. Отже, вчитель повинен навчити дітей як застосувати знання і уміння на практиці. Відповідно змінюється “портрет” учителя. На відміну від традиційного розуміння провідної ролі вчителя як головного джерела інформації, школа ХХІ століття пропонує іншу роль: учитель як провідник та спостерігач, який створює можливість для учнів застосувати набуті навички для побудови нових знань.

Мета розвитку громадянської та соціальної компетентностей — допомогти дитині адаптуватися у світі. Тож, переді мною стоїть питання: як моделювати сучасний компетентісно орієнтований урок зарубіжної літератури? Чи є у шкільної дисципліни «Зарубіжна література» спеціальні предметні компетентності, які необхідно розвивати?

РОЗДІЛ І. ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ (СОЦІАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ) КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Формування соціальної та громадянської компетентності на уроках зарубіжної літератури в межах змістової лінії “громадянська відповідальність” спрямовано на розвиток соціальної активності особистості, формування відповідального члена громади та суспільства, національно свідомого, який розуміє принципи і механізми функціонування суспільства, орієнтується у своїй діяльності на культурні традиції і вектори розвитку суспільства.

Предмет “Зарубіжна література” посідає особливе місце поміж предметів шкільного курсу, адже він дає учням знання про світобудову, допомагає знайти ціннісні орієнтації. Тож зарубіжна література як шкільна дисципліна може стати дієвим засобом у різнобічному розвитку особистості учнів, формуванні в них ключових компетентностей.

Отже, нинішній спосіб викладання зарубіжної літератури має створити умови для духовного самовдосконалення, самореалізації і самоутвердження дитини. Учитель повинен вибудовувати педагогічний процес не за принципом інформаційного повідомлення від суб’єкта до об’єкта в жанрі монологу, а в діалогізації.

У моєму розумінні урок - це віддзеркалення власної майстерності як вчителя - словесника, в якому мої вихованці мають побачити всі грані художнього твору. Заучування, поверхові бесіди, які не спонукають душу учня стрепенутися, замислитися, співпереживати з літературним персонажем, пізнати не лише героя твору, а й себе в найрізноманітніших життєвих ситуаціях, не можуть принести задоволення ні мені, педагогу, ні учням. Якщо учневі цікаво працювати, він може самовдосконалюватись, самоутверджуватись в очах своїх однокласників.

Почала вести спостереження, дослідження, щоб знайти оптимальні схеми організації навчальної діяльності на уроках літератури. Як аксіому приймаю твердження, що кожна дитина талановита, і діти потребують лише педагогічної підтримки з боку вчителя.

В кінці навчального року в кожному класі даю дітям список рекомендованої літератури на літо, а у вересні проводжу анкету, щоб з’ясувати, які твори діти прочитали, що їх найбільше схвилювало, яку книгу вони хотіли б перечитати ще раз.

Виховуючи читацькі інтереси учнів, на уроці-захисті улюблених творів пропоную дітям серію завдань:

- Як би ви вчинили на місці героя?
- Який епізод твору змусив вас хвилюватись при читанні?
- Складіть відеофільм до уривку. Опишіть свої враження.
- Що розповів би нам герой, якби жив сьогодні?

- Чи може поразка бути шляхом до перемоги?
- Придумайте інший кінець твору.
- Напишіть міні-твір “Спасибі тобі, казко, за...”.

Використовую в процесі співпраці з учнями інтерактивні форми викладання (розповідь від імені героя; інтерв'ю з місця події; журналістське розслідування; рольова гра; гронування і т.д.), які розвивають учня, його здатність мислити, аналізувати, виробляти власні естетичні судження, навчають розв'язувати пізнавальні і життєві проблеми, адаптуватися до мінливих умов сучасної дійсності.

Ставлячи проблемні завдання, створюючи дискусійні ситуації, домагаюся, щоб учні самостійно шукали відповіді на питання. Для цього будую модель навчання як творчого духовного пошуку, від уявлення і порушення проблеми до висування гіпотез, їхньої перевірки. А будую цю модель за допомогою проблемно - ситуативних моментів.

Головним для мене є залучення учнів до процесу пошуку. Педагогічний процес на уроках літератури будую за принципом діалогу. Тут не існує нормативної, однозначної істини. Важлива умова при цьому — ціннісно-сміслова рівність дорослого й дитини.

Розумію, що робота вчителя повинна бути спрямована на розвиток ключових компетентностей (уміння вчитися, спілкуватися державною, рідною та іноземними мовами, інформаційно-комунікаційної, соціальної, громадянської, соціальної, загальнокультурної). Адже успішність та ефективність формування компетентностей учнів залежить від форм і методів організації освітнього процесу.

У процесі організації навчальної діяльності намагаюся виявляти пізнавальний рівень кожного учня й класу, планую свою діяльність у відповідності з цим, прагнучи гнучкості у виборі прийомів, нестандартності, створення ситуацій, що “оживляють” уроки, при цьому враховуючи навчальні потреби дітей, їх індивідуальні здібності.

Розгляньмо детальніше громадянську та соціальну компетентності. Ефективними формами роботи щодо формування соціальної та громадянської компетентностей є проблемне навчання. Для полеміки формулюю питання так, щоб вони викликали труднощі в розумінні авторської позиції, емоційно хвилювали учнів, адже лише тоді, коли учень проникне в глиб самого питання, зможе пережити певну ситуацію разом із літературним героєм, тоді й досягаємо бажаного результату.

Вирішення проблемних ситуацій, дає змогу кожному учневі виробити власну точку зору на ту чи іншу проблему, формувати власну систему цінностей, визначати власну роль у подоланні труднощів, засвоїти норми неконфліктної поведінки, уникнення конфліктів тощо.

Формуванню у школярів соціальної компетентності сприяють й такі питання, що змушують учнів вживатися у роль головного героя, ставити себе на його місце, ділитися власним життєвим досвідом.

Ефективними є такі вправи як “Система цінностей”, “Я відповідальний...”, “Чотири кути”, “Намистинки добрих справ”, “Що я даю людям і чого від них очікую”, які дають змогу формувати в учнів поняття громадянської відповідальності як основної функції освітнього середовища та дозволяють виробити власний погляд на суспільно важливі проблеми, висловлювати без страху свою власну думку.

Ефективною методикою формування ключових компетентностей учнів на уроках літератури є методика розвитку критичного мислення. Це процес, під час якого людина може охарактеризувати явище або предмет, виразити своє ставлення до нього шляхом полеміки або аргументації власної позиції, знайти вихід із будь-якої ситуації. Критичне мислення - це вміння активно, творчо, індивідуально сприймати інформацію, оптимально застосовувати потрібний вид розумової діяльності, різносторонньо аналізувати інформацію, мати особисту незалежну думку та вміти коректно її відстоювати, уміти застосовувати здобуті знання на практиці.

Критичне мислення – це мислення самостійне. Воно носить індивідуальний характер, кожен формує свої власні ідеї та переконання, причому має повне право прийняти ідею іншої людини, якщо її аргументація буде вагомішою.

Критичне мислення прагне до переконливої аргументації, це мислення соціальне. Кожна думка перевіряється й обґрунтовується, коли нею діляться з іншими.

Особистість, яка критично мислить, уміє:

- визначити проблему;
- перевірити використану інформацію;
- проаналізувати твердження, яке лежить в основі інформації;
- враховувати альтернативні точки зору;
- визначати наявність підтексту в інформації;
- синтезувати здобуті знання;
- зробити висновки;
- прийняти оптимальне рішення.

Такі навички невідривно пов’язані із розвитком соціальних компетентностей учня, який завдяки вмінню визначати, аналізувати та обговорювати проблему в команді, виробляє оптимальні стратегії її розв’язання.

Технології критичного мислення (“Метаплан”, “Групування”, “Різнокольорові капелюшки”, “Таблиці Елвермана”, “Прес”, “Кола Венна” тощо) дають змогу сформувати в учнів аналітичне та критичне типи мислення, при яких учні можуть свідомо давати оцінку вчинкам персонажів, власним, висловлювати власне бачення, проявляти ініціативність, розглядати проблему під різними точками зору; формується критична самооцінка.

Як засіб розвитку рефлексії при формуванні соціальних компетентностей практикую на уроках написання творів-роздумів, міфів, віршів, есе, створення асоціативних рядів, формулювання запитань, що змушують учня задуматися над тим, чи відповідають його уявлення загальнолюдським: “Чого навчає цей твір (образ)?”, “Як би ви вчинили на місці літературного героя?”, “Що наближає літературного героя до нашого часу?”, “Яким бачите подальшу долю героя, виходячи із обставин?” (Додаток 1). Такі завдання формують в учнів навички соціальної поведінки, вміння проявляти власну життєву позицію та проявляти повагу до життєвого вибору сучасної людини, її можливості зберегти свою індивідуальність.

При оцінюванні навчальних досягнень учнів, для підвищення рівня власної самооцінки створюю ситуації успіху, заохочення школярів до подальшої праці. Оволодіння навичками оцінювання, взаємо- і самооцінювання, гласність оцінки приводять до зниження конфліктності, формування позитивних Я-концепцій, що розвиває критичне ставлення до власної роботи, адекватне сприйняття відгуків.

Важливим для вирішення проблеми формування соціальних компетентностей є використання на уроках інтерактивних форм (парного та кооперативного) навчання. Адже саме робота учнів під час уроку в групах та парах сприяє виробленню навичок активної співпраці, взаємодії, вмінню ефективно співпрацювати, бути корисним в команді, розподіляти обов’язки, бути відповідальним за результат своєї команди. Такі інтерактивні технології та вправи як “Броунівський рух”, “Рефлексія”, “Продовжте речення”, “Займи позицію”, “Впізнай героя”, “Склади фразу” є найбільш ефективними на уроках літератури, бо навчання відбувається шляхом взаємодії всіх учасників освітнього процесу, а також дають змогу разом із ключовими формувати і предметні компетентності.

У процесі формування соціальної та громадянської компетентностей не може бути універсальних схем, придатних для всіх випадків практичного навчання, проте використання інноваційних технологій, прийомів проблемного навчання, технологій розвитку критичного мислення на уроці зарубіжної літератури є найбільш ефективним засобом у досягненні в класі атмосфери співробітництва, що сприяє саморозкриттю та саморозвитку особистості.

Основою розвитку соціальної та громадянської компетентностей учнів повинні бути такі технології навчання, які б забезпечували пізнавальну активність та самостійність учнів, сприяли б формуванню навичок застосовувати набуті знання на практиці. Тому формування соціальної та громадянської компетентностей учнів засобами інтерактивного, проблемного, особистісно зорієнтованого навчання – нагальна проблема сьогодення, розв’язання якої допоможе сформувати на уроках літератури вміння, необхідні для сучасного життя, а саме: розвивати й закріплювати інтерес до предмета; бути комунікабельними, контактними в різних соціальних групах; адаптуватись до життєвих ситуацій, які постійно змінюються; розкривати інтелектуальний,

творчий, моральний потенціал кожного учня; виявляти здатність брати на себе відповідальність; володіти інформаційними технологіями; бути здатними генерувати нові ідеї, творчо мислити, знаходити нестандартні рішення тощо.

Будувати повноцінний сучасний урок зарубіжної літератури - означає насамперед орієнтуватися на сучасного учня, враховуючи його інтелектуальний рівень, духовні потреби. Тепер учитель - не єдине джерело інформації, як це було раніше. Бурхливий розвиток таких засобів комунікацій, як телебачення, комп'ютер, Інтернет та інші породжує у школярів пасивно - споживацьке ставлення до мистецтва. Успішне виконання відповідальних і складних завдань, поставлених при вивченні художніх текстів, можливе лише тоді, коли вчитель широко використовує у своїй практиці виразне читання, методи та прийоми, що сприяють розвитку відтворюючої і творчої уяви, емоційної сфери і самостійної розумової діяльності учнів. Головне завдання уроку зарубіжної літератури в контексті компетентнісного підходу полягає у тому, щоб сформувати у кожного учня такі читацькі компетентності, які б надавали йому змогу самостійно орієнтуватися у різних життєвих ситуаціях. Тому постійно прагну:

- розширювати читацький досвід учнів, розвивати їхні почуття, мислення, мовлення;
- виховувати толерантне ставлення до іншої точки зору;
- навчити аргументувати свою думку ;
- вчити дітей визначати своє життєве кредо, керуючись кращими зразками світового мистецтва;
- розвивати уміння здобувати інформацію з різних літературних джерел та застосовувати її для індивідуального розвитку та самовдосконалення;
- розвивати вміння використовувати набуті знання у житті, бути здатними генерувати нові ідеї, не боятися нестандартних рішень.

Формування предметних компетентностей досягається таким чином: засобами використання інноваційних технологій навчання (мультимедійних, методу проєктів, прийомів інтерактивного навчання); застосуванням прийомів розвитку критичного мислення; розвитком літературно-творчих здібностей учнів у процесі написання творчих робіт; в позаурочній діяльності. Основним у роботі вчителя є вміння організувати роботу з текстом художнього твору. Він має підійти до цієї роботи дуже виважено: якщо вдалося зацікавити учня проблематикою твору, пробудити у нього інтерес до читання, то в жодному разі не можна всі зусилля зводити нанівець нецікавою, шаблонною, моралізаторською розмовою про цей твір під час його обговорення. Слід допомогти учневі максимально наблизитись у сприйнятті твору до авторського задуму. А потім, використовуючи всі структурні елементи уроку, розмаїття методичної палітри, навчити його виходити за межі художнього світу письменника, робити власні висновки і формувати власні переконання та правила життя.

Я глибоко переконана в тому, що розуміння учнем значення творчості того чи іншого письменника відбувається безпосередньо через призму власних асоціацій, спостережень і висновків. І вчитель має тут виступати у ролі “диригента хору”, а не “першої скрипки”.

Під час вивчення зарубіжної літератури використовую і комп'ютеризоване навчання, інтерактивні види і форми роботи, можливості системи Інтернет, мультимедійні технології. Підготовка подібних уроків потребує багато часу, проте їхні переваги перед традиційними формами викладу очевидні.

Серед них:

- Робота з комп'ютером викликає інтерес у учнів
- Використання великої кількості якісної, кольорової наочності
- Задіюється слухова, зорова пам'ять
- Підвищується ефективність використання навчального часу
- Ефективно здійснюються міжпредметні зв'язки: література - мистецтво - історія - географія - основи здоров'я - музика. На уроках твори музики, живопису, художні тексти, історичні факти можуть бути як об'єктом дослідження, так і першоджерелом у творчому процесі, або фоновим матеріалом, що дозволяє сприймати художній твір і світовідчуття школяра цілісно, «по – іншому», тобто «по – новому» якісно (історичне дослідження «Рільке і Україна», «Гоголь і Україна»)
- Розширюється світогляд учнів
- Обсяговий матеріал подається лаконічно, чітко, яскраво, сучасно, з використанням анімації.

Серед багатьох форм і методів навчання оптимальною вважаю групову форму, адже група для кожного її члена – це суспільство в мініатюрі. Роботу організовую в такий спосіб, щоб досвід (знання, вміння), який набуває дитина в штучно створеному середовищі, вона могла перенести в зовнішній світ і успішно його використати. Така форма роботи розвиває одночасно і соціальні компетенції учнів. З метою розвитку комунікативних компетентностей школярів найчастіше використовую інтерактивні методи: “мозковий штурм”, “обери позицію”, “мікрофон”, асоціації, диспути, інсценізація та ін.

Наприклад, інсценізація - важливий елемент уроків за темами “Літературна казка”, “Байка у світовій літературі”, Марк Твен “Пригоди Тома Соєра”.

Стало правилом, що до підготовки і проведення уроків, до проектної технології та створення самостійних навчальних проектів залучаю і учнів. Лише так вони відчують себе співтворцями, а навчальний матеріал не залишає їх байдужими. Під час роботи над проектом у школярів розвиваються уміння узагальнювати проблему, комунікативні компетентності, навички представлення проекту, здатність працювати в групі задля спільного результату, самостійно осмислювати інформацію, інтерпретувати її. У процесі написання творчих робіт вважаю помилковим давати таке письмове завдання учню, яке легко виконати (списати), без внесення чогось свого, власного, самостійно здобутого, тому і пропоную своїм учням завдання з “цікавинками” · 5 клас –

скласти казку «навпаки», де заєць - хитрий, підступний, а лисиця – добра, слабка. Або скласти невеличку розповідь « Якби я був чарівником, кого б зі своїх друзів нагородив? За що? Чим?»

- 6 клас – написати власний міф про те , як виникла веселка або роса; спробувати себе у ролі журналіста - написати статтю про подію, дія якого відбувається в наш час; скласти уявний діалог «Розмова з Робінзоном Крузо».

- 7 клас – спрогнозувати фінал однієї з балад; написати міні – твір за однією з тем: « Подорож Гуллівера у наш час», « Як порозумітися з людиною ?»; скласти анкету головних героїнь або героїв твору.

- 8 клас – написати твір-мініатюру «Прометей – світла людина» про сучасника або історичну особу, чиє життя можна порівняти з життям Прометея; написати листа сучасникам від імені Омара Хайяма, використовуючи його поетичні рядки. Широко використовую ігрові методи навчання і виховання, які впливають і на пізнавальну, і на емоційно-особистісну сферу учнів. Ігри розвивають увагу, пам'ять, уяву, вміння знаходити залежності та закономірності, класифікувати та систематизувати матеріал, знаходити помилки.

Гра може бути як складовою уроку так і окремим уроком (наприклад, уроку-інтелектуальна гра за темою «Детектив»). Результативним є використання на уроках пізнавальних та рольових ігор, зокрема таких:

- «Четвертий зайвий», знайти зайве слово і пояснити свою думку.
- «Упізнай автора» - відгадати ім'я автора за допомогою підказок.
- «Хто це?» - за цитатою впізнати літературного героя.
- Літературна вікторина.
- Інтерв'ю з письменником, літературним героєм.
- Реклама літературного твору.
- Кросворд навпаки: скласти питання до розгаданого кросворду.
- «Хто краще знає текст» - визначити події твору, з якими пов'язані подані пейзажі.
- «стрілки» - з'єднати стрілками імена персонажів і властиві їм риси характеру, автора і країну чи назву твору.

Стимулює розвиток літературознавчих компетенцій компаративний аналіз. Формуванню компаративістської компетентності учнів найбільш ефективно сприяє використання прийому порівняння різнонаціональних творів (на рівнях ідейно-тематичної сутності, проблематики, системи образів, сюжету, композиції, характеру, тропів), який реалізується в різних видах навчальної діяльності, наприклад, працюючи над «Енеїдою» Вергілія, неможливо було обійтися без згадки про І.Котляревського; вивчаючи англійські народні балади про Робіна Гуда, проводили паралель з українськими легендами про ватажка опришківського руху Олексу Довбуша, а вивчаючи оповідання Джека Лондона «Любов до життя» - з твором О. Довженка «Воля до життя». Такий компаративний аналіз творів вітчизняного виробництва та світового письменства допомагає учням усвідомити цілісність світового літературного

процесу і своєрідність нашої культури у ньому, краще засвоїти здобутки українських та зарубіжних письменників.

Знання теоретичних понять – невід'ємна складова повноцінної літературної освіти. Нехтуючи ними, читача не виховати. Ці знання озброюють прийомами аналізу художнього твору, сприяють виробленню адекватного уявлення про літературу як мистецтво, про її специфіку, допомагають розібратися в розмаїтті родів та жанрів, складних і суперечливих явищах літературного процесу. Читач повинен уміти розповісти про книжку, з якою він ознайомився. І зробити це грамотно. А для цього знадобляться такі терміни, як жанр, герой, сюжет, образ, деталь та ін. «По тому, хто що читає, як прочитане оцінює і як аргументує свої оцінки, можна судити про загальний рівень особистості», - зауважує відомий літературознавець М. Моклиця у своїй монографії «Основи літературознавства»

Особливу увагу приділяю організації конкурсів. Адже участь у них – це і своєрідна перевірка сформованості різноманітних навчальних компетентностей школярів. Ситуація конкурсу вимагає вміння спілкуватися з незнайомими людьми, самостійно приймати рішення, працювати на спільний результат, обстоювати власну позицію, переконувати, вміти програвати та «тримати удар». Участь у конкурсах – це величезний життєвий досвід, цінний у майбутній професійній діяльності та соціальній практиці.

РОЗДІЛ II. ЗРАЗКИ ЗАВДАНЬ ДЛЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

2.1. ЗАВДАННЯ ДО ВИВЧЕННЯ ТВОРУ ДЖЕЙМСА ОЛДРІДЖА «ОСТАННІЙ ДЮЙМ»

«Коло ідей»:

- якою має бути щаслива сім'я?
- Запишіть слова, які, на вашу думку, асоціюються із поняттям «щаслива сім'я»

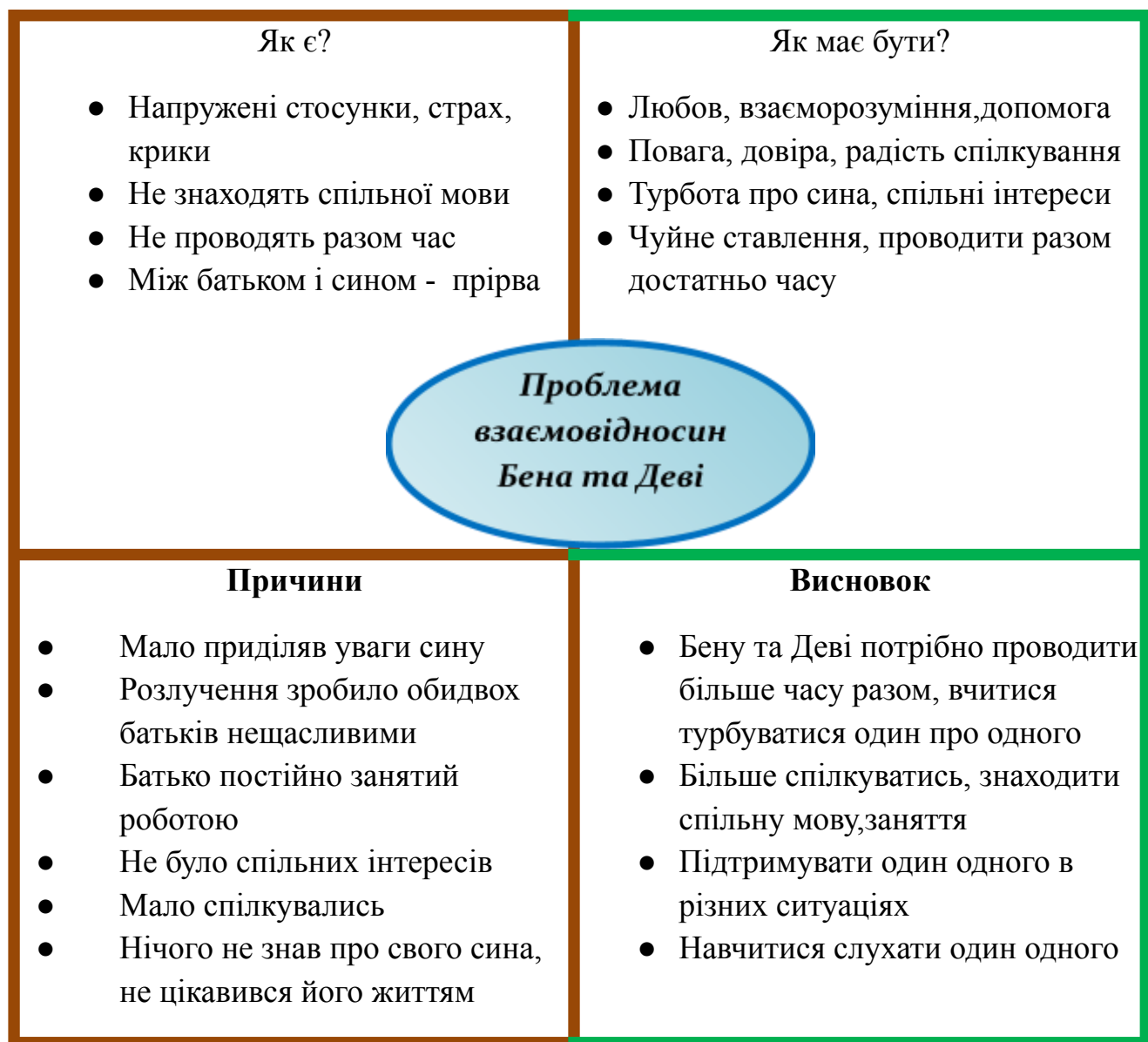

Пригадайте прислів'я, приказки, про сім'ю

- В сім'ї і каша густіша.
- В сім'ю, де лад, щастя дорогу не забуває.
- В хорошій сім'ї хороші діти ростуть.
- Скрізь добре, але вдома краще.
- Вся сім'я разом, так і душа на місці.
- Де мир та лад, там і Божа благодать.
- Густа каша сім'ї не розжене.
- Дерево тримається корінням, а людина сім'єю.

Чи можна назвати сім'ю Бена щасливою?

Складіть ланцюжок аргументів

- Батько і мати – розлучені.
- Джоанна думає лише про себе, зовсім не займається сином, дуже мало часу проводить з Деві.
- Деві – пізня дитина, чужий своїм батькам.
- Бен не вміє розмовляти зі своїм сином, сварить його, запитання сина його дратують.
- Деві доглядає французенка із Сирії (чужа людина).
- Батько не приділяє уваги синові, не піклується про нього, зовсім не знає вподобань і мрій дитини.
- Ніхто не зводив Деві навіть до стоматолога.

Висновок:

сім'ю Бена важко назвати щасливою, адже родину покинула мати, в сім'ї немає справжніх родинних стосунків, кожен із членів сім'ї існує сам по собі, а страждає від того син, якому так потрібна увага і підтримка близьких людей.

Групова робота (за технологією «Кольорові капелюшки»)

- **«Білі капелюшки» - інформація.** Завдання: заповніть анкети головних героїв.

Ім'я – Бен Аміго

Вік – 43 роки

Професія - льотчик

Заняття – підводні зйомки

Місце проживання – Єгипет

Сімейний стан- розлучений

Ім'я – Деві

Вік – 10 років

Місце проживання – Єгипет

Родина – проживає з батьком

«Чорні капелюшки» - критика. Завдання: складіть «ланцюжок помилок» Бена у стосунках з сином.

Не знаходив спільної мови

Хлопчик його дратує

Не цікавився сином

Мало спілкувався

Нічого не знає про сина

Мало турбувався про сина

Різко розмовляв з сином

«Жовті капелюшки» - логічний позитив. Завдання: прослідкуйте, як змінились батько та син після екстремальної ситуації.

БЕН	ДЕВІ
До драматичної події	
Роздратований, заклопотаний, працюючий, самотній, не звертає уваги на сина, відчужений, не піклується про дитину	Самотній, відчужений, насторожений, слухняний, усього боїться, замкнутий, нещасний, несміливий, всім заважає
Після драматичної події	
Обережний, мужній, терплячий, турботливий, вольовий, бореться за життя	Впевнений в собі, цілеспрямований, рішучий, хоробрий, тямущий, врятував батька

«Червоні капелюшки» - емоції , почуття.

Завдання: складіть «маршрут почуттів, емоцій» ,що охоплюють героїв під час подорожі «Акуляча бухта – Каїр» Бен	Цитата		Деві
Самотність Розгубленість Страх Біль Розпач Відповідальність Надія Захоплення сином Любов Воля до життя	«... залишився з порожніми руками...» «... не вмів заспокоїти сина, пошкодував, що взяв його з собою...», «ні разу не вдавалось втішити хлопчика...» «...руки горіли як у вогні; застогнав від болю...» «...справи його дуже погані» «...хлопця не можна лякати...» «на це надіявся, це була найбільша мета» «Ні, він не думає здаватись!» «Хороший хлопець ,він усе чує!» «Він долетить, він впорається!» «Він раптом зрозумів, що виживе...»	«...мати ним не цікавить, а батько – стороння людина...» «...опустив голову і тихенько заплакав», «сидів похнюпившись...» «...гостро відчував свою самотність...» «Серйозне, напружене, бліде личко скривилось від жаху...» «хлопця охопив страх...» «Деві боявся батька, правда не тепер» «... вже ніколи не зможе плакати» «не хотів, щоб батько помер..» «сльози знов наповнили його темні очі...»	Байдужість Сум Самотність Страх Жах Відповідальність Любов Воля до життя

«Зелені капелюшки» - творчість, креатив. Завдання: виправте помилки Бена у спілкуванні з сином.

«Не плач!»

«Синку, не плач, у тебе все вийде і ти обов'язково навчишся»

«Підведи голову!
Підведи зараз же!»

«Деві, сину, не впадай у відчай, дивись завжди вперед і не зважай на труднощі!»

«Сядь прямо, коли хочеш навчитись іти на посадку!»

«Деві, я покажу тобі , як посадити літак, прошу тебе бути уважним!»

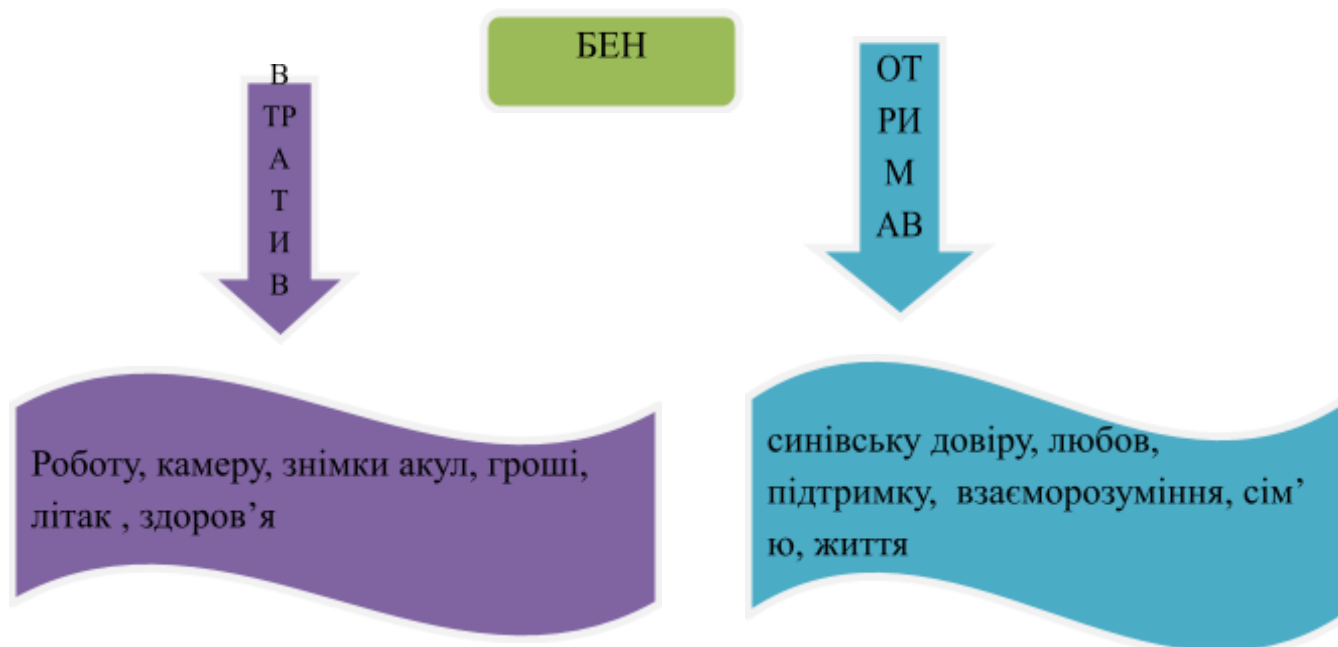
«Не смій навіть підходити до води!»

«Сину, прошу тебе бути обережним і не підходити до води, щоб я за тебе не хвилювався!»

Заповніть «сітку Елвермана», підбираючи аргументи:

Так	Проблемне запитання	Ні
● Мали змогу провести разом час, поспілкуватися, порозумітися ● Хотів привчити сина до самостійності, вміння приймати рішення ● Врятував батькові життя ● Батько та син зблизились, навчилися турбуватися один про одного ● Життя налагодилося	Чи потрібно було брати десятирічного сина у небезпечну подорож на узбережжя Червоного моря?	● Нікому не повідомив куди вони летять, не передбачив ризиків польоту ● Мали недостатньо прісної води, їжі ● Перебували у пустелі самі, далеко від людей ● Наражав на небезпеку життя і здоров'я сина ● Не передбачив небезпеки, яка чатувала на кожному кроці

«**Цінності**»: поміркуйте, що втратив, а що взамін отримав Бен? Чи можуть здобутки Бена «перекрити» його збитки? Чому?

Висновок:

Бен отримав набагато більше, ніж втратив. Адже те, що він втратив, він зможе заробити, купити, відновити, взяти в кредит, а отримав ті цінності, які неможливо купити за гроші, в першу чергу - свого сина, його довіру та підтримку, а також врятоване сином життя.

2.2. ЗАВДАННЯ ДО ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ ФРАНЦА КАФКИ, ОПОВІДАННЯ «ПЕРЕВТІЛЕННЯ»

Епіграфи

Кафка – письменник, створений своєю біографією.

Д. Затонський

...не було у світі письменника, у творчості якого власне життя і власна доля грали б таку вирішальну роль, як у Кафки.

Д. Затонський

Немає у нього притулку, немає даху над головою.

М. Єсенська

Письменництво і все з ним пов'язане - суть моєї невеличкої спроби стати самостійним, спроби втечі.

Ф. Кафка

Тільки люди, яких уразила однакова недуга, розуміють одне одного.

Ф. Кафка

...Щасливим я був би тільки тоді, коли б зміг привести світ до чистоти, правди, сталості

Ф. Кафка

Практикую на уроках зарубіжної літератури випереджувальні завдання (знайти цікаві факти):

- I група: підготувати розповідь про письменника
- II група: історія написання новели «Перевтілення»

Думки про автора

Учням пропоную щоденникові записи Кафки, які вони зачитують і висловлюють власне бачення особистості Кафки – образ якої людини постає перед нами?

- На початку уроку ставлю дітям проблемні запитання щодо життєвого і творчого шляху Кафки, які вони зможуть обговорити і висловити свою власну думку на протязі уроку, наприклад:

- Як ви розумієте ці слова письменника?

Прізвище Кафка у перекладі з чеської означало «гава», на що його носій зауважив: «Це моїй родичці живеться краще, ніж мені. Щоправда, у неї підрізані крила. Зі мною цього робити не треба, оскільки мої крила відмерли. І для мене не існують ані висоти, ані далечинь...»

- Обов'язково зачитую і пропоную обговорити уривок з книги чеського музиканта та літератора Густава Яноуха «Розмови з Кафкою».

ТОП-12 цитат Франца Кафки про роботу, людей, літературу і життя.

1. Пригнічувати ближнього куди легше, якщо нічого не знаєш про нього. Совість тоді не мучить...
2. Спілкування з людьми спокушає до самоаналізу.
3. Все життя – лише шлях до смерті.
4. Перо не інструмент, а орган письменника.
5. Я заздрю молодим. Що старшою стає людина, то більше розширюється його кругозір. А життєві можливості стають менше і менше. До кінця залишається один лише погляд, один лише видих. У цей момент людина, напевно, оглядає все своє життя. У перший і останній раз.
6. Я прийшов до висновку, що уникаю людей не для того, щоб спокійно жити, а щоб спокійно померти.
7. Тільки люди, уражені однією недугою, розуміють одне одного.
8. Не дозволяй злу запевнити тебе, що у тебе можуть бути таємниці від нього.
9. Поезія – хвороба. Збити температуру ще не означає одужати. Навпаки! Жар очищає і просвітлює.
10. Що ширше розливається повінь, то більше дрібною і каламутною стає вода. Революція випаровується, і залишається тільки мул нової бюрократії. Кайдани змученого людства зроблені з канцелярського паперу
11. Не можу спати. Одні сновидіння, ніякого сну.
12. Все, що можливо, відбувається. Можливо лише те, що відбувається.

Він не був схожим на інших. Один із його німецьких біографів писав: «Як євреї він не був своїм серед християн. Як індиферентний євреї... він не був своїм серед євреїв. Як людина, що розмовляла німецькою, він не був своїм серед чехів. Як євреї, що розмовляли німецькою, він не був своїм серед німців. Він, ніби голий серед одягнених. Як службовець із страхування робітників він не цілком належав до буржуазії. Як бюргерський син - не зовсім до робітників. Проте і на службі він не був увесь, адже відчував себе письменником. Але й письменником він не був, бо віддавав усі сили сім'ї. Водночас він був у своїй родині більш чужим, ніж будь - хто інший». Чужий серед людей, чужий у своїй сім'ї, самотній у товаристві друзів, району; також не був одружений, а своїй нареченій відмовив двічі. Серед численних комплексів Кафки - комплекс перед жінками. Він мріяв створити сім'ю й виховати дітей. Проте так і не зміг пов'язати долю з жодною із жінок, які любили і жаліли його: «мені здається неймовірним, що я навчусь жити з кимсь. Мені необхідно багато бути одному. Все, що мною створено, - це плоди самотності. Усе, що не належить до літератури, я просто ненавиджу, воно мені набридає».

- Запитання після прочитання новели Ф. Кафки “Перевтілення”: що саме ми відчуваємо? Чому?

(Здивування, шок, розпач, сум, страх)

Проблемні запитання:

- Чому так сталося і який у цьому сенс, якщо він є? Що з ним трапилося? (Головний герой перетворився на комаху).

- Що вражає в його перевтіленні?
(Безпричинність перевтілення і безопірність цьому Грегора Замзи).

- Ким був Грегор до перевтілення?

- Грегор –турботливий син, який утримував усю сім'ю, відпрацьовував батькові борги, дуже любив свою сестру Грету.

- Як розвивалися стосунки Грегора і сім'ї після перевтілення у комаху?

- Стосунки погіршилися, сім'я відвернулася від Грегора, не розуміє його страждань, не приймає перевтілення Грегора на комаху.

- Що, на вашу думку, найстрашніше у творі? (Відчуженість від хворого, нерозуміння, втрата родинного тепла, немає підтримки від рідних людей).

Бесіда

- Яка головна метафора твору?

(Перевтілення Грегора у комаху – яскрава метафора відчуження людини від усього світу. Втративши людську подобу, герой опинився за межами людського існування. Він автоматично був позбавлений права займати в суспільстві навіть найнижчий щабель, і навіть у своїй родині він не міг претендувати на будь-яке “людське” місце (з часу перевтілення Грегор постійно знаходився під замком у своїй кімнаті, не обідав із сім'єю за столом, не проводив час за розмовами із ріднею)).

- Чому автор зберігає розміри людського тіла героя після перевтілення?

(Автор хоче показати абсурдність, проблематичність такого перевтілення, зберігаючи не лише людські розміри Грегора, а й наділяючи комаху людським розумом і душею (коли Грета принесла сніданок (грінки і молоко), Грегор

спочатку зрадив, адже дуже любив цю їжу, але, спробувавши її, глибоко розчарувався, бо зрозумів, що тіло комахи не пристосоване до такої їжі, коли ж сестра принесла йому зіпсовані відходи, він (як людина) гидував ними, але організм комахи вимагав саме таких харчів, тобто, людина змушена була робити те, що було для неї неприйнятним, ось головна проблема метафоричного світобачення автора. Кафка категорично наполягав на тому, щоб не зображували велетенської комахи на обкладинці книги, тому що перевтілення – це метафора, образ невинного людського відчуження, самотності, нерозуміння).

- Чи змінюється розмір головного героя у творі?

(Так. Спочатку у комахи людські розміри, коли ж Грегор помирає, його тіло покоївка змела на совок (тіло зменшилось)).

- Чому, на вашу думку, автор «зменшив» розмір Грегора – комахи?

(Так Ф. Кафка хотів показати, як щоразу збільшується прірва між відчуженою людиною та суспільством).

- Які символи використовуються у творі? Поясніть їх роль.

- Кімната - символ внутрішнього світу Грегора(автор тричі змінює інтер'єр кімнати: спочатку це досить затишна умебльована кімната, потім – пустка, згодом – звалище непотрібних речей .

- Двері- символ зв'язку Грегора із людським світом (сім'я інколи під час вечері привідкривала двері Грегорової кімнати, щоб він не почував себе самотнім, але так було тільки на початку.

- Замок – символ людського нерозуміння, небажання зрозуміти і допомогти.

- Після смерті Грегора автор називає членів родини не «батько», «мати», «сестра», а «пан», «пані», «дочка» - цим він символічно підкреслює розпад сімейних стосунків .

-У чому полягає головна тема та проблема метафоричного світобачення у новелі «Перевтілення»?

(Основною темою твору є самотність людини в сучасному світі, приреченість, відчуженість. Цей стан виникає, коли людина переконана, що в цілому світі немає жодної людини, яка б її розуміла і цінувала по достоїнству. Вона ховається в свою шкаралупу, припиняючи всі контакти із зовнішнім світом. Відчуття самотності розглядається – як емоційний стан людини, пов'язаний з відсутністю позитивних емоційних зв'язків, або зі страхом їх втрати. Це свого роду пасивний стан, який викликає відчуття порожнечі, ізоляції від зовнішнього світу).

Роздуми про самотність і сьогодення.

У наші дні в людей більше можливостей для спілкування, ніж коли-небудь. Телефон, інтернет, мобільні системи дозволяють зв'язатися з ким завгодно в будь-якій точці земної кулі. Але, всупереч цим можливостям, самотніх людей не стає менше. Самотня людина відчуває себе не такою, як всі, і вважає себе непривабливою особистістю. Вона стверджує, що її ніхто не любить і не поважає. Такі особливості відношення до себе супроводжуються почуттям злості, смутку, глибокого нещастя, почуттям жалю до себе. Самотня людина уникає контактів, сама ізолює себе від інших людей, вона очікує від інших тільки неприємностей, а від майбутнього – лиш найгіршого.

Визначте основні причини самотності:

1. Втрата сенсу життя, тобто пошук того, що забезпечує стабільність, добробут, різного роду блага.
2. Втрата віри в себе, в свої можливості.
3. Брак спілкування, підтримки рідних.
4. Відсутність взаєморозуміння, відторгненість, почуття знехтуваності, образи руйнують основу будь-яких відносин – довіру.
5. Постійна туга і смуток, що підсилює небажання людини вступати в будь-які контакти з зовнішнім світом.
6. Невміння бути відкритими, любити і приймати людей такими, які вони є...

Чи має самотність позитивну сторону?

Як і кожне явище самотність також має свою позитивну сторону – це поняття усамотнення. Усамотнення – це час для роздумів, пошуків, впорядкування свого внутрішнього світу, нерідко – поштовх до творчості. На самоті народжуються наукові відкриття та шедеври мистецтва.

Можна використати цей період для того, щоб стати самостійнішими, розібратися в собі, стати більш твердим і навчитися самостійно приймати рішення і брати відповідальність за свої вчинки. Цей час може бути часом вдосконалення. З усього можна отримати користь, але все залежить від того, як ставитися до ситуацій, що виникають в нашому житті. Треба набратися сил і терпіння – адже все змінюється.

Письмова робота «Листівка-побажання самотній людині»

Самостійна письмова робота учнів на кольорових картках (написані побажання збираються у конверт)

- Літературний ток-маскарад

(пропоную учням певний образ і учень повинен спробувати перевтілитися, усі присутні йому ставлять запитання щодо нового образу. Вкінці гри має прозвучати висновок: “ Що краще: бути людиною, чи птахом, деревом, квіткою, іграшкою... ”)

- **Інтерактивний метод «Незавершене речення»**

На сьогоднішньому уроці для мене відкриттям було те....

Я для себе зробила (зробив) висновок , що людина...

Я вважаю , що Кафка – це ...

- **Домашнє завдання:**

Поміркувати, чому Кафка не закінчив оповідання смертю Грегора, а продовжив оповідь далі. Як складеться життя родини після смерті Грегора? Чи буде родина згадувати про нього?

2.3. ЗАВДАННЯ ДО ВИВЧЕННЯ ТВОРУ АНТУАНА ДЕ СЕНТ- ЕКЗЮПЕРІ ” МАЛЕНЬКИЙ ПРИНЦ”

Творчість Антуана де Сент- Екзюпері підштовхує до спроби морального осмислення свого «Я» та його місце серед інших «Я».

- **«Візитівка автора»**

Діти отримують випереджувальні завдання (дібрати цікаві факти) для роботи в групах:

I група: Тоні, Король Сонце;

II група: політ перший. Життєвий вибір;

III група: політ другий. «Планета людей»;

IV група: політ третій. «Маленький принц»).

На початку уроку ставлю дітям проблемне запитання:

Чи може життя Антуана де Сент-Екзюпері бути прикладом громадянської позиції людини, допомогти знайти своє місце у житті?” Пропоную обговорити і висловити свою власну думку.

- **Вправа «Прес»**

Діти розмірковують, що письменник, його життя, вчинки і твори можуть допомогти їм у житті бути гідними громадянами своєї держави.

- **Робота з текстом.**

Щоб ми не заблукали у Всесвіті, нам потрібна карта. На ній ми маємо позначити маршрут подорожі. А назви станцій, де будуть зупинки, будуть такими ж, як і назви планет, які відвідав Маленький принц.

- **Складання карти подорожі**

- **Читання в особах X розділу**

- Яке враження справив на Маленького принца король?
- Чи можна назвати короля розумним?
- Які слова короля можна записати у «Скарбничку золотих висловів»?
- Як ви розумієте ці слова?
- Яку рису характеру уособлює у собі король?
- Зображення на карті планети короля

- **Читання в особах XI розділу**

- Хто жив на другій планеті?
- У чому полягає сенс його життя?
- Що здивувало хлопця у міркуваннях честолюбця?
- Яка домінуюча риса цього героя?
- Які слова короля можна записати у «Скарбничку золотих висловів»?
- Як ви розумієте цей вислів? У чому полягає небезпека такої життєвої позиції?
- Зображення на карті планети честолюбця

● Читання в особах XII розділу

- Який герой жив на третій планеті?
- Що здивувало Маленького принца у поясненнях цього героя? (замкнене коло: п'ю (навіщо?...щоб забути (що?))...що совісно (від чого?)...що п'ю).
- Які риси характеру переважають в образі п'янички?
- Зображення на карті планети п'янички

● Читання в особах XIII розділу

- Кому належала четверта планета?
- Чим зайнята ця людина?
- Доведіть, що ділок - неромантична людина.
- Чому у Маленького принца виникають сумніви щодо володіння зірками ділком?
- Зображення на карті планети ділка

● Читання в особах XIV розділу

- Хто жив на п'ятій планеті?
- Які почуття він викликав у Маленького принца? Чому?
- Які риси характеру уособлює герой?
- Зображення на карті планети ліхтарника

● Читання в особах XV розділу

- Кому належала шоста планета?
- Чому Маленький принц був розчарований після розмови з географом?
- Які риси характеру є головними в образі географа?
- Зображення на карті планети географа

Символи-образи у творчості Антуана де Сент Екзюпері

Написані в традиціях романтичної філософської казки образи глибоко символічні. В той же час ми можемо тільки вгадувати, що хотів сказати автор, і трактувати кожен образ залежно від особистого сприйняття. Основними образами-символами є Маленький принц, Лис, Троянда і пустеля.

Маленький принц – це символ людини – мандрівника у всесвіті, що шукає приховане значення власного життя. Він турботливий і працьовитий. Щоранку поливає Троянду, спілкується з нею, прочищає три вулкани, щоб вони давали більше тепла ... І все-таки він відчувається дуже самотнім. У пошуках друзів, Маленький принц вирушає в його останню подорож по чужих світах.

Образ автора розвивається протягом всієї казки. Спочатку він – лише льотчик, потерпілий у пустелі аварію, а вже наприкінці, практично сам перетворюється на дитину, переймає у Маленького принца здатність бачити приховану в кожному здібність бачити справжню суть речей.

Пустеля – це символ духовної спраги. Вона прекрасна, бо в ній знаходяться приховані джерела, знайти які людині допомагає тільки серце. Цей образ розвивається у всіх книгах письменника. Тут льотчик зустрічає Маленького принца. Пустеля здавалася Екзюпері особливим світом, подібним до неба. Там немає „рахівників і крамарів”, там не діють закони, регулюючі їх існування. Людина стає абсолютно вільною і лише тут пізнає ціну життя і дружби.

Вода – символ життя, вона втамовує спрагу загублених у пісках людей, є джерелом всього на землі, це та субстанція, що дає змогу відродитися загубленим душам.

Змія була першою, кого зустрічає Маленький принц на Землі. У казці вона поєднує у собі чудодійну силу й сумне знання людської долі: «Всякого, кого я торкнуся, я повертаю землі, з якої він вийшов». Вона пропонує герою ознайомитися з життям Землі та вказує йому шлях до людей, переконуючи, що між ними теж самотньо».

Троянда – це символ любові, краси, жіночого начала. Маленький принц не відразу розгледів внутрішню сутність краси. Хоч його Троянда і була примхливою й надто вразливою, і принц із нею зовсім мучився, але „вона була така прекрасна, що подих перехоплювало!”, і він прощав квітці всі її примхи.

Сент-Екзюпері з недовірою ставився до різного роду політичних чи ідеологічних розбіжностей, оскільки вони розділяли людей на ворогуючі угруповання. Не випадково, негативні персонажі у творі повністю відповідають казковим традиціям. Так епізодичні персонажі – Король, Ділок, Географ, Честолюб, на відміну від головних героїв, написані цілком у дусі традиційного для дитячих казок умовного зображення та максимально узагальнені. Кожен із них зображає одну зі сторін людської (дорослої) обмеженості: жага влади, жага безглузвих знань, жага поклоніння...

На планеті Короля Маленький принц не може зрозуміти, навіщо взагалі потрібна влада, але відчуває до короля симпатію, оскільки той був дуже добрим і віддавав лише розумні накази. Екзюпері нагадує сильним світу цього про те, що правитель може бути мудрим, а влада має спиратися на закон.

На наступних двох планетах Маленький принц зустрічає Честолюбця і П'яницю. Їхня поведінка йому цілком незбагненна і подразлива. Головний герой бачить наскрізь всю безглуздість життя їхнього поклоніння, яке присвячує себе хибним ідеалам.

Ліхтарник єдиний, хто вартий пошани. Але «вірність звичаям» бідного Ліхтарника, який неминуче приречений те що, щоб без відпочинку запалювати і гасити свій нікому непотрібний ліхтар, як і безглузда, так і сумна.

У розмові з Географом Сент-Екзюпері закликає нас турботливо ставитись до всього прекрасного і старатись не розгубити на важкому життєвому шляху красу всередині себе – красу душі, й серця.

Найстрашнішим у моральному аспекті виявляється Бізнесмен. Його душа настільки змертвіла, що він не бачить красу, яка його оточує. Він дивиться на зірки не очима художника, а очима ділка. Автор не випадково обирає саме зірки. Тим самим він підкреслює повну бездуховність ділової людини, її нездатність розгледіти прекрасне. Його світ відображається через міркування і розповіді істот, що постраждали від нього. Дорослий світ забирає в автора його Друга – Маленького Принца, той самий світ позбавляє автора можливості навчитися малювати, щоб намалювати баранчика, виганяє прирученого Лиса ...

Лис відкриває дитині чистоту людського серця, вчить ритуалам кохання і дружби, які давно забуті. Він відкриває Маленькому принцу таємницю приручення: приручати – отже поєднати з кимось свою душу, відчувати відповідальність за цю людину. Незвично великі вуха Лисиці на малюнку Екзюпері, швидше за все, навіяні маленькою лисичкою фенек – тваринка, приручена письменником під час служіння в Марокко.

Глибокий сенс ховається в образі-символі рідної планети Маленького принца. Це символ людської душі, символ будинку людського серця. Екзюпері хоче сказати, що у кожної людини є своя планета, свій острівець і своя дороговказна зірка, про яку людині не варто забувати. «Хотів би я знати, навіщо зірки світяться, - задумливо промовив Маленький принц, напевно, потім, щоб рано чи пізно кожен міг знов відшукати свою».

Герої казки, пройшовши тернистий шлях, знайшли свою зірку, і автор вірить в те, що і читач знайде свою далеку зірку.

Кожен образ слугує для розуміння тієї чи іншої мудрості. Знання про кохання, дружбу та вірність так необхідні, як і знання про існування марнославства, дурості чи пияцтва.

Маленький принц осягає цю мудрість, а разом із тим, вона відкривається і льотчику, і читачеві. Разом з маленьким героєм ми заново відкриваємо собі найголовніше - те, що було приховано від очей, затуманених людською черствістю та егоїзмом.

Центральний конфлікт казки - зіткнення двох систем цінностей, справжніх і фальшивих, духовних і химерних. Принцип побудови - мандрівки та діалоги Маленького принца, які стали діалогами душі людини і самим собою.

Життя як шлях і смерть як завершальний етап певного етапу у розвитку людської душі лише підкреслюють і без того глибоку філософську риторику сутності людського буття.

Багатогранна і в той же час глибока за змістом і жанром казка, Маленький принц піднімає безліч проблем сучасного людства. Антуан де Сент-Екзюпері вилив у творі власні переживання під час трагічних часів Другої світової війни, не лише за долю рідної Франції, але й за людство в цілому.

● Проблемні запитання

- Діти, а на якій планеті хотіли б оселитися ви?
- Для вас, жодна з планет не виявилася привабливою і для Маленького принца. Чому?
- Чому майже після кожної розмови з жителями астероїдів Маленький принц промовляє такі слова: «Що за дивний народ ці дорослі!»
- У кого з них герой міг навчитися чого-небудь? Чого саме?
- Які уроки виніс Маленький принц з кожного астероїда?

Змальовуючи подорожі Маленького принца по різних планетах, Сент-Екзюпері демонструє нам помилкові сенси життя. Він показує нам порочних людей, що не витримали спокус владою, славою, багатством. Вони позбавлені віри, істини, знань. Долі їх сумні, але ніхто з них не волає про допомогу, не бачить в Маленькому принцові доброго посланця долі, рятівника.

З темою любові змикається тема подвигу, тема відповідальності. На що наважується принц, заради того, щоб відлетіти на свою планету? (Він повинен померти на Землі, звільнившись від вантажу свого тіла. Маленькому принцу боляче і страшно, але він йде на це, звертаючись за допомогою до мудрої змії, в якій «хороша отрута»).

- Скільки планет відвідав хлопчик?
- У нас записані назви планет, але вони переплутані і їх треба розкласти у правильному порядку, щоб не заблукати. Запишіть правильну послідовність.

Робота з карточками.

Карта подорожі готова, нас чекає зореліт, але без квитків не можна вирушати в політ. Гроші сьогодні не потрібні, квиток отримає той, хто дасть правильну відповідь на запитання **літературної вікторини**.

Літературна вікторина

(Діти отримують символічні квитки, на яких вчитель пропонує наклеювати зірочки, отримані за правильні відповіді протягом уроку)

1. Цю людину називають графом, пілотом, письменником...
2. У якій країні народився А. де Сент-Екзюпері?
3. Ким він мріяв стати?
4. Які твори письменника ви знаєте?
5. Кому присвятив А. де Сент – Екзюпері свою казку «Маленький принц»?
6. Який висновок щодо світу дорослих і світу дітей робить автор у присвяті?
6. Визначте жанр твору «Маленький принц»?
7. Що таке казка?
8. Що таке притча?

9. Із скількох частин складається казка «Маленький принц»?
10. Як називалася планета Маленького принца?
11. Що намалював льотчик в дитинстві?
12. Чому він більше нічого не малював?
13. Хто зустрівся хлопчикові в пустелі?
14. Що Маленький принц попросив льотчика намалювати йому?
15. Чому хлопчикові найбільше сподобався останній малюнок?

Проблемне питання уроку: «Що робить людину щасливою?»

Інсценізація уривку. Маленький принц.

Я мешканець планети-астероїда В- 612. Сталось так , що я опинився перед пілотом – землянином, який зазнав аварії в пісках Сахари. З ним ми подружились. Я допомагав йому як міг, розповідав про мою загублену у Всесвіті планету. І як я потрапив на планету Земля. Тут я зустрівся з різними людьми: добрими, мудрими, лихими, діловими. Я витримав багато випробувань на Землі, навчився мудрості у Лиса, отримав звання людини. Але я повертаюсь на свою планету, до улюбленої троянди , тому що кожен відповідає за свою планету і за тих, кого він приручив.

Маленький принц пішов, але зустріч з ним допомогла нам прозріти душею.

Як доповнення до висвітлення даних проблем, діти готують малюнки «На шляху до 7 планети», складають сенкан про героїв казки, захищають проекти «Маленький принц у III тисячолітті», «Мої зустрічі на астероїдах», пишуть поради батькам «Яку істину повинні зрозуміти батьки, щоб знайти порозуміння з дітьми».

Гра – троянда «Який я друг». На пелюстках троянди записані початки фраз, учні мають їх закінчити

1. Якщо мій друг помиляється, то...
2. Якщо у мого друга немає велосипеда, а у мене є, то ...
3. Якщо друг зрадив мене, то ...
4. Якщо друг опинився в неприємній ситуації, то ...
5. Якщо друг не виконав домашнього завдання, то ...
6. Якщо я посварився з другом, то...
7. Якщо друг не розповів мені свою таємницю, то ...
8. Якщо про друга я почув щось погане, то ...
9. Якщо друг потрапив у біду, то ...
10. Якщо друг не виконав обіцянки, то ...
11. Якщо у друга поганий настрій, а у мене гарний, то ...
12. Якщо друг отримав нагороду, то ...
13. Якщо друг виявився не зовсім добрим, то ...
14. Якщо друг зробив мені зауваження, то...

15. Якщо друга звинуватили у чомусь, то ...
16. Якщо мені надовго довелося розлучитися з другом, то...
17. Якщо мій друг не вміє чогось робити, а я вмію, то ...

Завдання на закріплення нової теми:

- Які ж найзаповітніші думки виразив Сент-Екзюпері в своєму творі?
- Яке смислове навантаження казкової повісті «Маленький принц»?

«Маленький принц» – це вчення про те, як людям треба жити, щоб бути щасливими. Найголовніше знаходиться всередині нас, в нашому ставленні до життєвих цінностей. Насіння лежить в землі до певного часу, із насіння кедр виростає кедр, а із насіння бур'яну – бур'ян. Треба, щоб проростало гарне насіння. Адже всі дорослі спочатку були дітьми. Саме з дитинства дорослі беруть у доросле життя вміння фантазувати, бачити чудеса, віддано любити.

Скарбничка золотих висловів Антуана де Сент-Екзюпері

- Добре бачить лише серце! Найголовнішого очима не побачиш.
- Справжня любов безкінечна: що більше віддаєш, тим більше отримуєш.
- Справжнє кохання починається там, де нічого не чекають взамін.
- Душі не старіють, вони або народжуються старими, або залишаються юними назавжди.
- Та я був ще дуже молодий, я ще не вмів любити.
- Якщо ти любиш без надії на взаємність, мовчи про свою любов. У тиші вона зробиться плодоносною.
- Розлука навчить тебе любити по-справжньому.
- Життя навчило нас тому, що любов полягає не в тому, щоб не відривати один від одного очей, а в тому, щоб дивитися разом в одному напрямку.
- Ми відповідаємо за тих, кого приручили.
- Любов - це коли нічого не соромно, нічого не страшно, розумієте?! Коли тебе не підведуть! Коли в тебе вірять.
- У людей вже не вистачає часу, щоб що-небудь дізнаватися. Вони купують речі готовими у магазинах. Але ж немає таких торгівців, що продавали б приятелів, і тому люди більше не мають друзів.
- Мій друг ніколи мені нічого не пояснював. Може, він думав, що я такий же, як він.
- Дружбу я дізнаюся з відсутності розчарувань, справжню любов - по неможливості бути ображеним.
- Старих друзів швидко не створиш.
- Дружба - це, перш за все, примирення і велике духовне спілкування всупереч нікчемним дрібницям.
- Якщо людина зрадила когось через тебе, не варто пов'язувати з нею життя, рано чи пізно вона зрадить тебе через когось.
- Себе засуджувати куди важче, ніж інших.
- Серед людей також самотньо.

- Якщо йти постійно прямо, далеко не дійдеш.
- Ми навчилися літати в атмосфері, як птахи, купатися у воді, як риби, зараз нам залишилося навчитися лише жити, як люди.
- Хоча для життя людини немає вартості, ми постійно робимо так, як-ніби є щось ще найбільш важливе.
- У нашому світі все живе тяжіє до собі подібного, навіть квіти, хилися під вітром, змішуються з іншими квітами, лебедю знайомі всі лебеді - і тільки люди замикаються на самоті.
- Єдина справжня розкіш - це розкіш людського спілкування.
- Щастя призводить не пошук щастя. Якщо шукати його, сядеш і будеш сидіти, не знаючи, в яку сторону податися. Але ось ти трудишся не покладаючи рук, ти твориш, і в нагороду тебе роблять щасливим.
- Чим я більше пізнаю людей, тим мені більше подобаються собаки.
- Серед людей також самотньо.
- Ти живеш у своїх вчинках, а не в тілі. Ти - це твої дії, і немає іншого тебе.
- В місті - не до людини. Людей немає - є функції: поштар, продавець, сусід, який заважає... Людиною дорожиш лише в пустелі.
- Я боюся стати таким, як дорослі, котрі нічим не цікавляться, окрім цифр.
- Всі дорослі спочатку були дітьми, тільки мало хто з них про це пам'ятає.
- Дорослі ніколи нічого не можуть збагнути самотужки, а діти втомлюються тлумачити їм очевидне.
- Якщо скажеш дорослим: «Я бачив гарний будиночок цегляного кольору, в вікнах герань, а на даху голуби», - вони ніяк не можуть уявити собі цей будинок. Їм треба сказати: «Я бачив будинок за сто тисяч франків», - і тоді вони вигукують: «Яка краса!»
- Дорослі дуже люблять цифри. Коли розповідаєш їм, що у тебе з'явився новий друг, вони ніколи не запитають про найголовніше. Зрештою вони не спитають: «А який у нього голос? В які ігри він любить грати? Чи колекціонує метеликів?» Вони питають: «Скільки йому років? Скільки у нього братів? Скільки він важить? Скільки заробляє його батько?» І після цього уявляють, що вже знають людину.

Домашнє завдання: написати твір-мініатюру на одну з тем: «Найголовніше очима не побачиш», «Єдина справжня розкіш – це розкіш людського спілкування». Спробуйте створити образи мешканців планет. Вигадайте, уявіть і запишіть нових жителів планет. Які б людські якості, вчинки зобразили ви на своїх планетах?

Додаткове завдання:

Створити рецепт для людей «Що ж треба для того, щоб зберегти світ від катастрофи?»

ВИСНОВКИ

У сучасному світі, який дедалі більше орієнтується на інтелектуальний та творчий потенціал особистості, лише життєво компетентна людина спроможна себе реалізувати та досягти успіху. Тому завданням школи XXI століття є розвиток особистості учня, його становлення через набуття громадянських та соціальних компетентностей.

Компетентність – результат навчання. Так вважають українські вчені О.Овчарук, О. Пометун. Завдання загальноосвітнього закладу, на їхню думку, формувати компетентності, які являють собою знання, уміння, духовний досвід особистості, необхідні для розв'язання життєвих проблем і здійснення життя як індивідуального проекту. Все вище зазначене спонукало мене обрати для дослідження науково-методичну проблему: «Формування громадянської та соціальної компетентностей учнів на уроках зарубіжної літератури». Основні мотиви вибору зазначеної теми як глобального характеру, так і суто педагогічного:

- необхідність формування конкурентно здатної особистості, яка може робити власний, духовно-світоглядний вибір;
- потреба в нових компонентах знань, необхідних людині для успішної реалізації в житті.

Серед основних шляхів формування компетентностей учнів називають такі:

- створення умов для їхнього розвитку і самореалізації;
- засвоєння продуктивних знань, умінь;
- розвиток потреб поповнювати свої знання упродовж життя.

Реалізуючи їх, я дотримуюся певних правил:

- головним є не предмет, якому я навчаю, а особистість, яку я формую. Не предмет формує особистість, а вчитель;
- своєю діяльністю, пов'язаною із викладанням предмета допомагаю учням оволодіти найпродуктивнішими методами навчання, вчу їх вчитися;
- не шкодую часу та зусиль на виховання активності. Сьогодні активний учень – завтра небайдужий член суспільства;
- щоб навчити мислити причинно-наслідково, доволі часто використовую запитання «чому?»
- привчаю учнів думати і діяти самостійно;
- творче мислення розвиваю всебічним аналізом проблеми, пізнавальні завдання вирішуємо кількома способами, практикуємо творчі завдання;
- показую учням перспективи їхнього навчання;
- використовую схеми, плани, щоб забезпечити системність знань;
- у процесі навчання обов'язково враховую суб'єктивний досвід дитини, її індивідуальні особливості та інтереси.
- намагаюся бути поінформованою у галузі наукових досліджень зі свого предмета.

Проводячи роботу по формуванню громадянських та соціальних компетенцій, створюю для учнів такі стимули, які відповідали б їх прагненням та системі цінностей. Цей процес передбачає розвиток великої кількості психологічних якостей особистості школяра: мотивації до самопізнання, самоаналізу, почуття власної гідності та вміння поважати інших, підвищення самооцінки. Водночас, формую не лише раціональне усвідомлення доцільності відповідної поведінки, а й зацікавлення індивідуальністю іншої людини, повагу до неї, прагнення зрозуміти іншого, вміння радіти чужим успіхам тощо.

Але найголовнішим здобутком є формування самодостатніх, підготовлених до свідомої та ефективної діяльності в різних сферах життя патріотично налаштованих людей, які мають власну точку зору. Отже, використовуючи у своїй практиці інноваційні методи навчання, підвищуючи свій професійний рівень, вчитель може сприяти розвитку свідомих громадян, творців історії своєї держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антуан де Сент-Екзюпері// Письменники Франції про літературу. - М.: Просвещение, 1978. - С.156.
2. Бібік Н.М., Єрмаков І.Г., Овчарук О.В. Компетентнісна освіта – від теорії до практики. – К.: Плеяда, 2005. – 120с.
3. Богосвятська А.І. Методика компетентнісного викладання на уроках літератури / А.І.Богосвятська // Зарубіжна література в школах України. – 2012. - №7. - с.56-63.
4. Горб О. А., Літвінова Ю. А. Символіка морально-етичних метаморфоз у новелістиці М.Хвильового та Ф.Кафки (компаративістичний підхід)
5. Ковалик І. Формування життєвих компетенцій учнів / І.Ковалик // Зарубіжна література. - №4. - 2008 . - С.23.
6. Ковальова Л.Л. Громадянська і соціальна компетентності як елемент формування особистості на уроках зарубіжної літератури. Методичні матеріали учасників творчої майстерні кафедри гуманітарної освіти. – Львів: КЗ ЛОР «ЛОППО», 2020. – 67 с.
7. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / ред. Овчарук О.В. – К.: "К.І.С", 2004. – 112 с.
8. Моклиця М. Основи літературознавства. – Тернопіль, 2002. – С. 157–162.
9. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти // Директор школи. Україна. – 2005. – №3-4; Стратегія реформування освіти в Україні. – К.: КІС, 2003. – С.68-75.
10. Пометун О. Компетентнісний підхід в сучасній освіті. – К., 2005.
11. Пометун О.І. Компетентнісний підхід до оцінювання рівнів досягнень учнів. – К., 2004. – 10 с. 22
12. Сарафян С. Компетентнісно спрямована літературна освіта почитається з фахової компетентності вчителя// Всесвітня література в середніх навчальних закладах. – 2009. - №10. –С.3-6.
13. Сарафян С. Формування компетентної особистості починати з себе// Всесвітня література в середніх навчальних закладах. – 2011. - №1. –С.8- 10.
14. Хуторской А.В. Ключові компетенції як компонент особистісно-зорієнтованої парадигми освіти / А.В.Хуторской // Народна освіта. – 2003. – № 2. – С.14-15.